

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE *Engleska romantičarska poezija u prevodima na srpski jezik*, kandidatkinje JELENE OTAŠEVIĆ

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

28. septembar 2011. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

SASTAV KOMISIJE

1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Radojka Vukčević, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2005), Filološki fakultet u Beogradu;
3. dr Nataša Karanfilović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2010), Filozofski fakultet u Novom Sadu.

2. PODACI O KANDIDATU

1) Ime, ime jednog roditelja, prezime

Jelena (Vladimir) Otašević

2) Datum rođenja, opština, republika

8. april 1977, Podgorica, Crna Gora

3) Datum odbrane, mesto, i naziv magistarske teze

Zvanje magistra književnih nauka kandidatkinja je stekla 21. novembra 2008. godine na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, odbranivši magistarsku tezu pod naslovom “Recepcija Džona Kitsa u književnoj kritici na srpskom jeziku u XX veku”.

3) Naučna oblast iz koje je stečeno akademsko zvanje magistra nauka:

Engleska književnost

3. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

Engleska romantičarska poezija u prevodima na srpski jezik

4. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija “Engleska romantičarska poezija u prevodima na srpski jezik” kandidatkinje Jelene Otašević obuhvata 247 kucanih strana. Podeljena je na četiri poglavlja, sistematično raščlanjena na veliki broj potpoglavlja: Uvod (str. 9-13); Poezija engleskog romantizma i njeno prevođenje (14-105); Prevodi poezije engleskog romantizma na srpski jezik (106-234); Zaključak (235-236); Pedantno sistematizovana bibliografija (str. 237-247) dragoceni je dodatak ovog rada, kao polazište i za busuća izučavanja. Rad sadrži i apstrakt, na srpskom i engleskom jeziku.

5. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

U svojoj doktorskoj disertaciji Jelena Otašević obavila je opsežno istraživanje kojim je potvrdila i značajno razvila naučni potencijal nagovešten u magistarskom radu i potonjim naučnim i stručnim radovima. U uvodnom delu, kandidatkinja postavlja okvir izučavanja, ukazujući najpre na činjenicu da je u engleskom romantizmu poezija dominantan književni rod, obeležen umetničkim dostignućima najvišeg reda. Reč je o književnom pravcu koji je zahvatio ne samo Englesku, već i čitavu Evropu s početka devetnaestog veka, te se s mnogo razloga može govoriti o srodnosti književnosti i književnog stvaralaštva tog pravca među evropskim narodima. Pri tom je svaka nacionalna književnost nosila ponešto sopstvenog nasleđa i imala, osim jezika, i druge svoje posebnosti koje su je u nijansama odvajale od drugih. U tom smislu, kaže kandidatkinja, postoji srodnost između srpskog i engleskog romantizma, koja je ovde iskorišćena kao polazište za ispitivanje procesa i dometa prevođenja engleske romantičarske poezije na srpski jezik. Neophodno je bilo, međutim, pre takve analize, opisati i specifičnosti koje su engleski romantizam razlikovale od opštih evropskih tokova, a potom i njegovu posebnost u odnosu na srpski romantizam. Stoga je u prvom delu rada sačinjena svojevrsna ideološka mapa misaonih procesa koji su se kod engleskih romantičara razvijali zajedno s njihovom poezijom, i to pre svega u radu šestorice pesnika čija su dela najviše prevođena i kojima je stoga i u ovom radu posvećena najveća pažnja: Vilijama Blejka, Vilijama Vordsvorta, Semjuela Tejlora Kolridža, Džordža Gordona Bajrona, Persija Biša Šelija i Džona Kitsa. Pregled njihove poezije koji je ostvaren u prvom poglavlju ove disertacije – saglasno njenom težištu i usmerenju - drugačiji je od tradicionalnih književno-istorijskih ispitivanja društvenog ambijenta, filozofskih okvira, religijskih tokova i opšteg ideološkog koncepta stvarnosti Engleske s početka devetnaestog veka. Takve opštepoznate koordinate u ovom radu bile su manje neophodne od osvrta na poruku koju današnji čitalac može da razume i preuzme iz poezije nastale pre dva veka:

upravo je taj osvrt, ostvaren u prvom delu rada, u najvećoj meri omogućio ispitivanje prevoda i pesničke poruke i njene aktuelnosti u onom obliku u kome, prevedena, nastavlja da živi u srpskoj književnosti.

Kandidatkinja s razlogom ukazuje i na činjenicu da u naučnoj literaturi o prevođenju postoje stavovi o prikladnosti prevođenja poezije romantizma stranih književnosti pesničkim registrom srpskog romantizma, kao i oni po kojima tu poeziju treba prevoditi modernim jezikom prožetim romantičarskom patinom, pri čemu se opet misli na patinu srpskog romantizma – drugim rečima, na korišćenje onih jezičkih specifičnosti, počev od leksike, preko prozodije, do pesničke slike aktuelne u doba srpskog romantizma. Obazrivost u prihvatanju ovakvih tvrdnji sasvim je na mestu, ako imamo u vidu da je engleski romantizam uticao na srpski, a ne obratno, o čemu svedoči obilje literature o uticaju Bajrona ne samo na naše, već i na evropske pesnike. Novine su, dakle, na strani engleskog romantizma, pa je sasvim moguće da u srpskoj romantičarskoj pesničkoj baštini i nema mnogih elemenata koji bi odgovorili zahtevu analogije prevoda. Literatura o prevođenju, s druge strane, naročito je uvećana tokom poslednjih decenija dvadesetog veka; iz nje su izdvojeni oni stavovi koji se tiču konkretnih pitanja i njihove realizacije. Tako je autorka rada, tražeći u teoriji uporište za što preglednije opisivanje prevodilačkih napora i dostignuća, u našim prevodima ustanovila postojanje onoga što se u anglosaksonskoj teoriji naziva „invariant core“ – opšteg i nepromenljivog dela pesničkog teksta, koji postoji u tekstu originala, a mora, u podjednako meri, da postoji i u tekstu prevoda.

Pregled engleske romantičarske poezije u prevodima na srpski jezik, ostvaren u ovom radu, odnosi se na period od 1800. do 2010. godine – odnosno, od objavljivanja prvih prevoda engleske književnosti uopšte, do najnovijih vremena. Autorka disertacije pri tom pokazuje punu obaveštenost o ranijim radovima na ovu temu, pre svih studije Snežane Kićović Pejaković,

Engleska književnost u Srba u XVIII i XIX veku, a onda i Vaso Milinčević, Darko Žigić, Mirjana Matarić i Bojka Đukanović. Svaki od navedenih autora dao je pregled naslova i imena pisaca koji su prevedeni, kao i osnovne podatke o samim prevodima. Pošto je period od početka devetnaestog veka do šezdesetih godina bio pokriven, te podatke je trebalo objediniti, dopuniti i dovršiti pregledom, popisom i analizom prevoda nakon šezdesetih godina, zaključno s prvom decenijom dvadeset prvog veka. Autorka rada ubedljivo je obrazložila svoju odluku da se naslov rada odnosi na znatno duži vremenski period od onog koji je u ovoj disertaciji prvi put obrađen: prvo, neki prethodni radovi nisu se bavili isključivo prevodima engleskog romantizma, te im je u sumarnim pregledima bilo posvećeno manje pažnje, i drugo, uočeni su i ispravljani propusti u ranijim radovima.

Bilo je, naravno, nemoguće obuhvatiti i analizovati svaki prevod koji je objavljen. Uprkos tome, sasvim je nepobitno da studija Jelene Otašević nudi značajan nov pogled na sve što je do sada u srpskoj kulturi učinjeno na planu prevođenja engleskog romantizma. Time se ovo naučno delo nameće i kao izvor podsticaja na nova pregnuća u toj oblasti, i kao standard i kriterijum koji treba postići u drugim oblastima prevođenja, potom kao doprinos teoriji prevođenja, kako u u pogledu analize prevodilačkih postupaka, tako i u pogledu izbora metoda i pristupa koje su prevodioci romantizma primenjivali u svojim delima. Konačno, ova bi disertacija mogla da posluži i kao koristan priručnik koji sadrži podatke o svim prevodima poezije engleskog romantizma od početaka te delatnosti do danas.

6. SPISAK NAUČNIH RADOVA

1. "Specifičnosti studijskih programa stranih jezika", u: *Autonomija učenika i nastavnika u nastavi jezika i književnosti*, Zbornik radova, Filozofski fakultet, Niksic, Priredile Julijana Vučo i Biljana Milatović, Nikšić, 2010.

2. “Savremeni pristup nastavi književnosti: doprinos izučavanju i vrednovanju aktuelne književne produkcije, u: *Naše stvaranje*, Zbornik radova sa sedmog simpozijuma 'Vaspitač u 21. veku', Visoka škola za vaspitače strukovnih studija, Aleksinac, 2011. (u štampi)
3. “Pedagoški aspekt u memoarima *Svi moji univerziteti* Vide Marković, u: *Naše stvaranje*, Zbornik radova sa šestog simpozijuma 'Vaspitač u 21. veku', Visoka škola za vaspitače strukovnih studija, Aleksinac, 2011.
4. “Recepcija Dzona Kitsa u književnoj kritici na srpskom jeziku u XX vijeku”, magistarski rad, Filoloski fakultet, 2008.

7. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kao književni pravac koji je zahvatio čitavu Evropu tokom većeg dela devetnaestog veka, romantizam je ostavio dubok trag u kulturi i promenio dotadašnje tokove duhovnog razvoja civilizacije. U engleskoj književnosti, pokazalo je i ovo istraživanje, najčistiji i najpotpuniji izraz romantičarskih ideja dala je poezija petorice velikih pesnika: Vordsvorta, Bajrona, Šelija i Kitsa. Ako se u njihovim delima potraži univerzalna poruka, lišena kontkesta vremena nastanka i oslobođena veza s ličnim i pojedinačnim sudbinama pesnika, dolazi se, kao u ovom radu, do poetskog korpusa čije je prenošenje primarni zadatak prevodioca. Ta suštinska dimenzija drugačija je za svaku pojedinačnu pesmu, čak i kada je reč o pesmama iz opusa istog pesnika, što zadatak prevodioca značajno proširuje: pored jezika originala, on mora dobro da poznaje i celokupno delo pisca. Stoga je teško osporiv zaključak do koga je došla kandidatkinja, a po kome su najbolji prevodi poezije engleskog romantizma dolazili iz pera afirmisanih književnika (poput Anice Savić Rebac, Isidore Sekulić, Ivana Gorana Kovačića, Milorada Pavića ili Miodraga Pavlovića), ili istaknutih srpskih anglista (poput Vladete Popovića i Ranke Kuić).

Analizom prevoda u vremenskom rasponu nešto dužem od dva veka, utvrđeno je, pored ostalog, i to da je Bajronova popularnost u Evropi u devetnaestom veku imala uticaja na zanimanje srpske publike za njegovu poeziju. Taj zaključak izveden je na osnovu većeg broja prevoda, koji počinju da se javljaju još 1831. godine, i prvih prepeva Petra Demelića. Pored ukupno tri prevoda Šelijeve pesame u devetnaestom veku, Bajron je jedini romantičar čija je poezija do početka dvadesetog veka prevedena na srpski jezik. Značajan pokazatelj uzroka velike Bajronove popularnosti kod nas uočava se na osnovu učestalosti prevoda njegovih priča u stihu i dramskih poema koje odišu egzotikom, neobičnim pejzažima, ili natprirodnim bićima. Izmeštanje lokaliteta radnje iz evropskih geografskih okvira godilo je i srpskoj publici, koju je privlačila i pesnikova nemirna i hirovita priroda o kojoj su još za njegovog života ispredane legende. U dvadesetom veku, međutim, počinje da se izdvaja i sve više prevodi ona njegova poezija koju odlikuju univerzalnost i opšteljudski značaj. O tome svedoči, na primer, čak devet prevoda njegove pesme „On this day I complete my thirty-sixth year“, od 1900. godine do danas. Period nakon Drugog svetskog rata obeležilo je prevođenje onih Bajronovih pesama u kojima se oseća slobodarski duh, dok se priče u stihu i dramske poeme u prevodima iz druge polovine dvadesetog veka pojavljuju znatno ređe, što je pokazatelj njihove prolazne vrednosti.

Sličnu popularnost, zahvaljujući revolucionarnim stavovima i izrazitom slobodarstvu, imala je tokom dvadesetog veka i Šeljeva lirika. Potvrdu ovakvog zaključka pruža čitava paleta naslova, odlomaka i celih pesama u prevodu Ranke Kuić, objavljenih krajem šezdesetih godina. Gotovo u podjednako meri prevedena je i Šeljeva misaona poezija. Primetan je izostanak Šeljevih spevova, a od njegovih dužih dela na srpski je prevedena jedino lirska drama *Oslobođeni Prometej*. Šeljevi prevodioci, pokazuje kandidatkinja,

uglavnom su uspevali da njegovu složenu liriku pretoče u srpski jezik. Njegove najpoznatije kraće pesme prevedene su i po nekoliko puta, pa se čini da je naša publika u Šeliju prepoznala pre liričara, nego idejnog revolucionara.

Džon Kits se u prevodu na srpski jezik pojavljuje kontinuirano tokom dvadesetog veka. Čak osam puta prevedena je njegova pesma „La Belle Dame Sans Merci“, ponajpre zahvaljujući tematskoj bliskosti pesničkoj tradiciji srpskog folklora. Još nekoliko njegovih pesama prevedeno je više puta, a prevodioci su uglavnom uspešno prenosili poznatu Kitsovu empatiju, odnosno sposobnost da pronikne u samo biće onog što opeva, i posmatra svet očima svake svoje pojedinačne pesničke inkarnacije.

Starija generacija engleskih romantičara, kojoj pripadaju Vilijam Vordsvort i Semjuel Tejlor Kolridž, bila je do početka dvadesetog veka nepoznata srpskoj publici. Čini se, međutim, da je njihov izostanak u devetnaestom potpuno nadoknađen u dvadesetom veku. Najznačajnija Kolridžova ostvarenja, „The Rime of the Ancient Mariner“ i „Kubla Khan“ prevedena su po nekoliko puta, kao i više Vordsvortovih pesama prirode, naročito „Immortality Ode“. Konačno, autorka disertacije ističe da se među prevodima poezije engleskih romantičara posebno ističu radovi Dragoljuba Filipovića, Jugoslava Đorđevića, ranke Kuić i Milorada Pavića, koji svojom lepotom i celovitošću navode na pomisao da je reč o originalnim književnim radovima.

8. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Veliki broj svežih i relevantnih zaključaka svog sistematično sprovedenog istraživanja, obavljenog s istinskom predanošću, Jelena Otašević je metodološki precizno, preglednim i jasnim stilom izložila u svojoj doktorskoj disertaciji pod naslovom *Engleska romantičarska poezija u prevodima na srpski jezik*.

9. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je mr Jelena Otašević obradom teme pod naslovom *Engleska romantičarska poezija u prevodima na srpski jezik* sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za srpsku anglistiku i komparatistiku, ali i za teoriju prevođenja. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

U Beogradu, 27. novembra 2011. godine

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Radojka Vukčević, red. prof.

dr Nataša Karanfilović, docent

